

Puk Damsgård

Gegijzeld door IS

Dertien maanden in handen van IS

ISBN 978-90-225-7924-4

ISBN 978-94-023-0778-8 (e-book)

NUR 320

Oorspronkelijke titel: *Ser du månen, Daniel*

Oorspronkelijke uitgever: Politikens Forlag

Vertaling: Wilma Paalman en Marieke van Muijden

Omslagontwerp: DPs Design & Prepress Studio, Amsterdam

Omslagbeeld: iStock

Vormgeving binnenwerk: Adriaan de Jonge

Auteursfoto: Ken Hermann

Kaart: Emoticon, Gert K. Nielsen

© Politikens Forlag JP/Politikens Hus A/S, 2015

International Rights Management: Susanna Lea Associates

Nederlandstalige uitgave © 2016 Meulenhoff Boekery bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord 9

Happy birthday, Jim 15

De topturner uit Hedegård 25

Naar Syrië en weer terug 51

Een strop om de hals 75

De gijzelaars onder het kinderziekenhuis 101

Daniel en James 139

Kun je de maan zien, Daniel? 159

In oranje met uitzicht op de wereld 185

E-mails vanuit de duisternis 205

Het experiment 223

Hoi mam, met Daniel 247

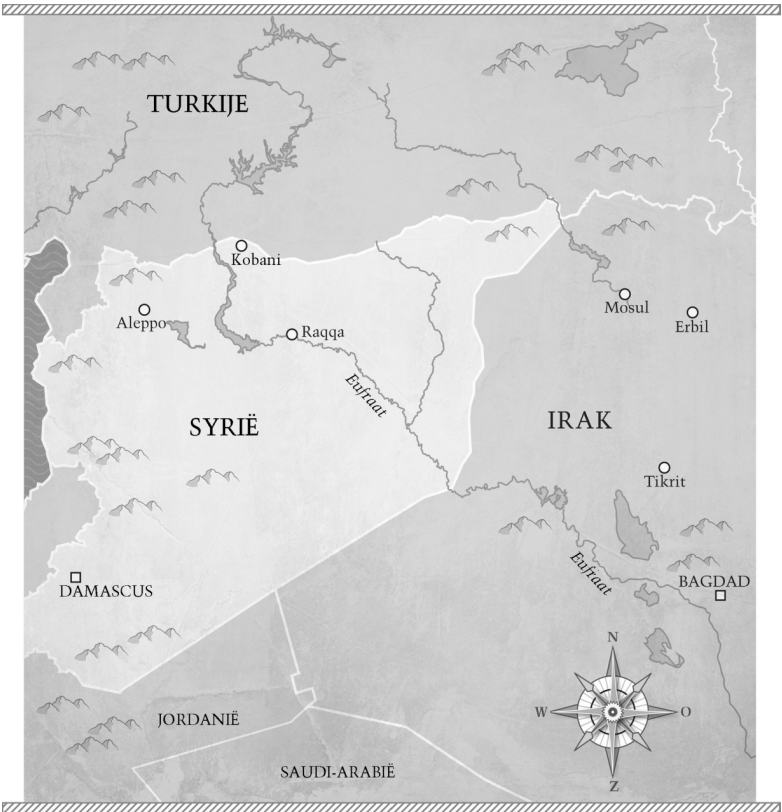
Terug naar de vrijheid 273

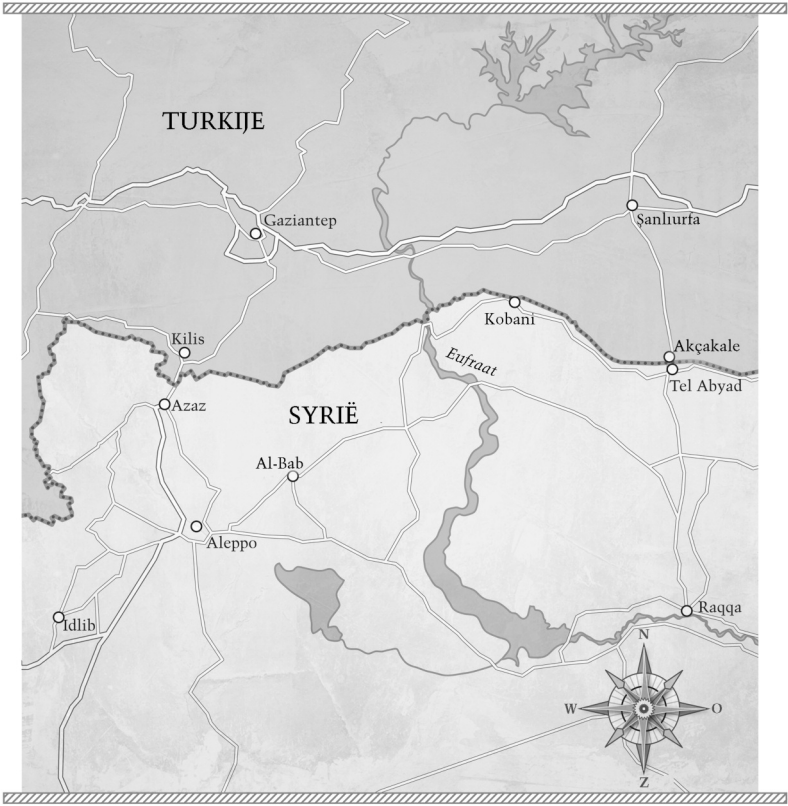
Dood in de woestijn 291

Nawoord 309

Buitenlandse gevangenen van IS 313

Over dit boek 317

Voorwoord

Eind mei 2013 ging op een middag de telefoon. Ik was net terug in Beiroet, na twee weken in Syrië te zijn geweest, waar ik in Yabrud, ten noorden van Damascus, aan een reportage had gewerkt. Mijn verblijf daar had ik voortijdig beëindigd omdat het Syrische regime was begonnen met luchtaanvallen op de stad. Nadat ook onze wijk door bommen was geraakt en de ramen van het gebouw waar we verbleven waren gesneuveld, hadden mijn fotograaf en ik besloten Syrië te verlaten en naar Libanon terug te keren.

Het dag na dag werken onder voortdurende dreiging van gevaar had ons volkomen uitgeput. Niet alleen de bombardementen baarden ons zorgen, ook de aanwezigheid van Syrische rebellen van verschillende plaatselijke groeperingen. We vertrouwden hen niet. We wisten dat er iets zuidelijker een Franse fotograaf gevangen werd gehouden. Ook in Yabrud was de sfeer aanzienlijk veranderd sinds mijn laatste verblijf in die stad, een paar maanden eerder. Ik was voortdurend op mijn hoede voor iedereen die we tegenkwamen.

Ik lag languit op de bank een beetje bij te komen toen het telefoontje kwam. Het was Jan Grarup, een ervaren oorlogsfotograaf. Hij vroeg me ons gesprek geheim te houden. Ik ging rechtop zitten en luisterde. Hij vertelde me dat zijn assistent, de Deense freelance fotograaf Daniel Rye, in het noorden van Syrië was ontvoerd.

‘Ken jij iemand met contacten binnen de sharierechtbanken?’ vroeg hij.

‘Nee, volgens mij niet... ik kan zo gauw niemand bedenken,’ antwoordde ik.

Volgens de weinige beschikbare informatie was de ontvoering

het werk van een extremistische islamitische groepering en zou Daniel Rye voor een shariarechtbank worden gedaagd. Jan wist weinig meer dan dat. Ik voelde me machteloos, omdat ik op geen enkele manier kon helpen. Mijn gedachten gingen uit naar de ouders van Daniel Rye. Ik heb altijd gedacht dat het ergst zou zijn voor mijn ouders als mij iets dergelijks zou overkomen: alleen maar wachten, zonder te weten waar ik was. Een ondraaglijke gedachte.

Het nieuws over Daniel Rye stond niet op zichzelf maar maakte deel uit van een reeks gebeurtenissen die nog eens onderstreepten welke ernstige risico's mijn beroep met zich meebracht. Meerdere buitenlandse collega's waren al ontvoerd. Daar spraken we onderling veel over, want de angst om zelf ontvoerd te worden was groot. In principe was elke journalist een potentiële gijzelaar, en dat maakte het steeds moeilijker voor ons om van binnenuit over de oorlog te berichten en verslag te doen van de tragedie die zich in Syrië ontvouwde.

In de loop van het daaropvolgende jaar werden er steeds meer buitenlanders ontvoerd. Binnen het journalistenkorps in het Midden-Oosten en in de besloten kring waarbinnen we over de ontvoeringen spraken, was de paniek voelbaar. Mensen die we kenden werden als gijzelaar vastgehouden, zonder uitzicht op vrijlating. Toen ik naar Syrië terugkeerde, in september en november 2013 en in juni 2014, was dat dan ook met een gevoel van grote angst.

De islamitische terreurorganisatie IS, toen nog bekend als ISIS, bepaalde in feite waar we wel of niet konden komen. Haar invloed reikte tot diep in de Syrische samenleving en hun greep op de ziel van de bevolking was groot, zelfs in gebieden die niet langer onder haar controle stond. De gewapende mannen die ik in juni 2014 in het noorden van Syrië ontmoette, hadden een woeste, onberekenbare blik in hun ogen. Zoals later bleek, was zelfs mijn vriendelijke chauffeur een voormalige ISIS-strijder. 'Maar nu niet meer, mevrouw,' verzekerde hij mij.

Ook in Bagdad kon ik niet aan de aanwezigheid van IS ontko-

men. In het voorjaar van 2014 pleegde ze een aanslag op een stadion gevuld met duizenden mensen – mannen, vrouwen en kinderen – die zich daar hadden verzameld voor een sjiiitische partijbijeenkomst waar ik verslag van zou doen. Door de klap van de eerste explosie waren mijn oren volledig verdoofd en kon ik niets meer horen. Ik zocht dekking achter een vrieskist in een van de voor de gelegenheid opgerichte marktkraampjes. Toen ik de kogels overal om me heen zag vliegen, rende ik weg door de straat waar niet veel later een zelfmoordterrorist een autobom tot ontploffing bracht die me als een dreun in de rug trof. Ik was ternauwernood ontsnapt. Meer dan veertig mensen vonden die dag de dood. Het enige positieve nieuws dat dat voorjaar uit de regio te melden was, was dat een aantal Europese gijzelaars na het betalen van losgeld waren vrijgelaten. Onder hen bevond zich ook Daniel Rye.

Op een avond in augustus 2014 werd op YouTube een video geplaatst van de moord op de Amerikaanse freelance journalist James Foley. Hij was gefilmd terwijl hij, gekleed in een oranje gewaad, in de woestijn knielde. Naast hem was zijn beul te zien. Ik bevond me op dat moment in een hotel in Irak en ik zou later die avond met een Amerikaanse collega een biertje drinken. Ze stuurde me een berichtje om me te laten weten hoezeer ze in shock was en we hebben onze plannen voor die avond afgezegd. Die nacht kon ik niet slapen. Het gebeurde was diep tragisch voor James Foley en zijn familie, en daarbij een brute aanval op de journalistiek. Het was een nieuwe ontwikkeling, die betekende dat het dodelijke risico dat de oorlogsverslaggever loopt en waarop hij zichzelf en zijn geliefden voorbereidt, niet langer beperkt was tot de onvermijdelijke kogels en bommen.

Ik was een doelwit geworden, een potentieel waardevol werktuig dat naar believen voor politieke doeleinden kon worden ingezet. Nu was een dergelijke tactiek beslist niet nieuw, maar het was voor het eerst dat ik me als journalist bijna persoonlijk bedreigd voelde. Toch was er maar één ding dat ik het liefst wilde doen, en

dat was afreizen naar het ISIS-bolwerk Raqqa om deze islamitische groepering te portretteren en verslag te doen van haar invloed op het leven van de burgers in die stad. Ik was erop gebrand om meer over hen te weten te komen en te ontdekken wie ze werkelijk waren. Uit pure frustratie over de onoverbrugbare afstand die mij van mijn verhaal scheidde, heb ik serieus overwogen om mezelf van top tot teen in het zwart te hullen en in het gezelschap van een Syriër, een vertrouwd iemand, de reis naar Raqqa te ondernemen.

In plaats daarvan heb ik voor het op één na beste gekozen. Ik heb besloten mijn journalistieke vaardigheden te gebruiken om te beschrijven wat er met mijn collega's is gebeurd. Door hun verhaal te vertellen hoopte ik meer inzicht te krijgen in het wezen van ISIS. Daniel Rye was samen met James Foley gegijzeld geweest. Via een wederzijdse kennis heb ik contact met hem opgenomen en hem gevraagd of hij bereid was met mij te praten over zijn dertien maanden als gijzelaar van ISIS. Via Facebook gaf hij mij antwoord: 'Hoi Puk. Ik heet Daniel Rye. Mijn naam is je vermoedelijk wel bekend. Vorig jaar had ik te kampen met een beroepsrisico. Gelukkig voor mij is het goed afgelopen.' We ontmoetten elkaar voor het eerst op een vrijdag, begin oktober 2014, in een kelderrestaurant in het centrum van Kopenhagen. We waren het erover eens dat zijn verhaal verteld moest worden.

Gegijzeld door is is het overlevingsverhaal van een van de meest besproken gijzeldrama's uit de recente geschiedenis. De gijzelnemers behoorden tot een groep van islamitische extremisten met wie een groot deel van de westerse wereld – waaronder Denemarken, sinds oktober 2014 – in oorlog verkeert.

Vierentwintig gijzelaars – vijf vrouwen en negentien mannen – afkomstig uit dertien verschillende landen, kwamen uiteindelijk allemaal terecht in dezelfde gevangenis in Raqqa, in Noord-Syrië. Hun bewakers waren leden van een terreurgroep die grote delen van Irak en Syrië had veroverd en onder haar gezag had gebracht, en die wij kennen als Islamitische Staat (IS) of Islamitische Staat in Irak en al-Sham (ISIS). Daniel Rye was een van deze gijzelaars en

was, op het moment van schrijven, de laatste die zijn gevangenis levend heeft verlaten. Zes van zijn medegevangenen zijn door hun gijzelnemers vermoord.

Dit boek is gebaseerd op talloze interviews en gesprekken die ik heb gevoerd met Daniel Rye en zijn familie, en verhaalt over de strijd om Daniel te bevrijden uit de klauwen van de wreedste terroristische organisatie ter wereld. Voor relevante achtergrondinformatie heb ik gesproken met voormalige medegevangenen van Daniel, met jihadisten, met tal van mensen van over de hele wereld met een diepgaande kennis van deze gijzelingszaak en van de mensen die Daniel Rye gevangen hielden.

Een andere belangrijke bron bij het schrijven van dit boek was de gijzelingsdeskundige en veiligheidsadviseur Arthur. Hij leidde de zoektocht naar zowel Daniel Rye als diens Amerikaanse medegevangene James Foley, die in Syrië de dood vond. Arthur is niet zijn echte naam; hij leidt een onopvallend bestaan, wat van essentieel belang is voor zijn werk als onderhandelaar in gijzelingszaken wereldwijd. Hoewel hij gewoonlijk niet over zijn werk praat, heeft hij ervoor gekozen zijn medewerking te verlenen aan dit boek omdat hij van mening is dat Daniel Rye's verhaal leerzaam kan zijn en omdat het, zoals hij zegt, aantoont: 'Waar leven is, is hoop.'

Met dit boek geef ik een beschrijving van de werkelijkheid zoals die werd ervaren en herinnerd door Daniel Rye en alle andere betrokkenen. Bij het schrijven ervan heb ik me laten leiden door respect voor hen die zijn vermoord, voor hen die nog altijd in gevangenschap verkeren, voor hen die het hebben overleefd, en voor hun families.

Puk Damsgård

Cairo

September 2015

Op deze begraafplaats is een gedenksteen opgericht voor de Amerikaanse freelance journalist James Foley, die op 19 augustus 2014 door ISIS in Syrië werd gedood.

Happy birthday, Jim

Kort na het opstijgen vanaf Heathrow Airport, toen het vliegtuig eenmaal hoog boven de wolken vloog, opende Daniel zijn portemonnee en pakte er een klein stukje karton uit. In gedachten verzonken keek hij naar het witte oppervlak, naar de met dunne potloodlijnen uitgebeelde gelijkenis van zijn gezicht. Op de tekening droeg hij geen bril en had hij een baard, maar afgezien daarvan was het onmiskenbaar Daniel.

Hij liet de potloodschets zien aan zijn reisgezel, Arthur, die naast hem zat, met zijn lange benen voor zich uitgestrekt tot onder de zitplaats vóór hem.

‘Weet je, we hebben ook best wel plezier gehad,’ zei Daniel, met het miniportret stevig tussen zijn vingers geklemd. ‘We speelden Risk in een eigengemaakte variant en ik gaf de andere gijzelaars gymnastiekles.’

De tekening was Daniels enige tastbare herinnering aan zijn tijd als gijzelaar van ISIS in Syrië. Het portret was gemaakt door een van de andere westerse gevangenen, Pierre Torres, die het uit de gevangenis had meegesmokkeld door het stukje karton aan de binnenzijde van zijn mouw vast te naaien. Ook Pierre behoorde tot de gelukkigen die na onderhandelingen hun vrijheid hadden herkre-

gen. Na zijn vrijlating vreesde Daniel het ergste. Die vrees werd waarheid toen ISIS begon met het doden van de overgebleven westerse gijzelaars. Dat leidde ertoe dat hij op 17 oktober 2014 samen met Arthur de Atlantische Oceaan over vloog, op weg naar New Hampshire, Amerika, naar de herdenkingsdienst voor James Foley.

Daniel stopte de tekening terug in zijn portemonnee en bestelde

een glas wijn bij de standaard 'kip of vlees'-vliegtuigmaaltijd. Na het eten viel hij in slaap, met zijn hoofd geleund tegen de nog in plastic verpakte deken die hij als kussen gebruikte. Zijn mond hing open en door de wrijving met het plastic werd zijn haar statisch en stond alle kanten op. Vijf uur later, net toen de landing werd ingezet, werd hij wakker. Buiten de aankomsthal op het vliegveld van Boston stak hij een sigaret op en inhaleerde diep. Hij rookte alleen bij uitzondering. In de frisse herfstlucht wachtte hij op Arthur die de sleutels ophaalde van hun huurauto, waarmee ze naar hun hotel aan de rand van Boston reden.

De volgende ochtend reden ze naar het ouderlijk huis van James Foley in Rochester, New Hampshire. Het was lichtbewolkt toen die achttiende oktober 2014 aanbrak. Het was de dag waarop James eenenveertig jaar zou zijn geworden.

In augustus dat jaar was er in de Syrische woestijn een eind gekomen aan het leven van deze Amerikaanse freelance journalist. Hij was de eerste westerse gijzelaar die werd onthoofd door de Britse ISIS-strijder die in de media werd aangeduid met de bijnaam 'Jihadi John'.

Daniel had dertien maanden in Syrië gevangen gezeten, acht daarvan in het gezelschap van James en andere westerse gijzelaars. Hij had een hoge dunk gehad van James, die altijd optimistisch was geweest, hoewel hij al sinds november 2012 gevangen zat. Ze hadden alle tijd gehad om elkaar te leren kennen. Daniel had geluisterd naar de anekdotes van James over zijn ouders, zijn broers en zijn zusje, en nu zou hij James' familie ontmoeten om eer te bewijzen aan een vriendschap die was begonnen en geëindigd in gevangenschap.

De Old Rochester Road, de smalle tweebaansweg die door het landschap van New England voerde, werd omzoomd door een uitnodigende boog van bomen. Tegen het groen van de naaldbomen stak het rood van de esdoorns helder af. De in talrijke tinten geel, oranje en bruin geschakeerde herfstbladeren klampten zich aan de takken vast als een stervende aan het leven. De geur van de na-

derende winter vermengde zich met de rook van de sigaretten van Daniel en Arthur. Daniel scrolde door de muziekmap op zijn iPhone en speelde 'Add Ends' af, van de Deense band When Saints Go Machine, een melancholiek nummer waarnaar hij sinds de dood van James al talloze malen had geluisterd.

Verscholen tussen de bomen stonden grote, goed onderhouden huizen en overal waren pompoenen waarin gezichten waren uitgesneden, sommige met een lachende mond en stervormige ogen, sommige met een als van angst bevroren uitdrukking. De pompoenlampions keken de voorbijgangers vanaf opritten en gazons als oplettende wachters aan, en bij de plaatselijke kruidenierswinkel lagen er zelfs zoveel dat de ingang half werd geblokkeerd.

Toen ze de weg insloegen die naar het huis van de Foleys leidde, maakte het oranje plaats voor zwart. Ze reden langs een groot huis waar een skelet met een kap over de schedel als een wachter voor de deur stond. De bochtige weg voerde langs verspreid staande huizen en Amerikaanse vlaggen die in het gras naast het asfalt waren gepoot. De hele buurt rouwde mee met de familie in het witte huis aan het eind van de straat.

Het uitgestrekte gazon aan de voorzijde van het huis lag erbij als een dichte, vochtige grasmat. Vanuit de ramen viel licht op de opritlaan waar al een aantal auto's geparkeerd stond. Gevolgd door Arthur, stapte Daniel vastberaden op de voordeur af en klopte aan. Toen hij gepraat hoorde, deed hij de deur open en liep naar binnen. Nauwelijks hadden ze een voet op de deurmat met 'Welcome' gezet of ze werden al begroet door Diane en John Foley, de ouders van James. Diane sloeg haar armen in een moederlijke omhelzing om Daniel heen. Haar dikke, donkere haar streek langs zijn gezicht terwijl ze hem dicht tegen zich aangedrukt hield. Toen ze hem losliet, gaf ze hem een kneepje in de arm en leidde hem de keuken rond, om hem kennis te laten maken met de daar verzamelde familieleden. Boven de deur die de keuken van de woonkamer scheidde, was een tekst geschilderd: 'Moge God dit huis zegenen met liefde en vreugde.' In de keuken rook het naar koffie, parfum en geroosterd brood.

‘Dit is Daniel,’ stelde Diane hem voor, met een stem waarin zowel dankbaarheid als verdriet doorklonk. ‘Hij zat samen met Jim gevangen. Hij is degene die ons zijn boodschap heeft doorgegeven.’

Na een jaar gevangenschap had Daniel eindelijk het gevoel gehad dat zijn vrijlating nabij was, en James besloot om via Daniel bericht aan zijn familie te sturen. Maar een geschreven bericht durfde hij niet aan. Als zijn brief ontdekt werd, zou hij daarmee Daniels vrijlating in gevaar brengen en was de kans groot dat zijn bericht zijn bestemming nooit zou bereiken. In plaats daarvan gingen ze naast elkaar in hun cel zitten en herhaalde Daniel de woorden die James hardop uitsprak, net zo vaak tot hij ze kon dromen.

Direct nadat Daniel was vrijgelaten en hij weer terug was in Denemarken, belde hij Diane op om haar, via de telefoon, woord voor woord, het bericht van James door te geven. Het was de enige en laatste groet van hun zoon die hen vanuit zijn gevangenis bereikte. Diane schreef elk woord van James op om niets te vergeten.

Ter gelegenheid van de herdenkingsdienst had ze zijn woorden uitgeprint om ze met de gasten en de rest van de wereld te delen. Er boven stond: ‘Een brief van Jim’. In de brief richtte James zich onder andere tot zijn grootmoeder:

Oma, neem alstublieft uw medicijnen, en ga wandelen en blijf dansen. Wanneer ik weer terug ben, neem ik u mee uit naar Margarita's. Blijf sterk, want ik zal uw hulp hard nodig hebben om mijn leven te hervinden.

‘Dank je wel, Daniel,’ zei James’ grootmoeder in de keuken van de Foleys en gaf hem een kneepje in zijn hand. De frêle dame met de paarden oorbellen wreef in haar ogen en zag eruit alsof ze elk moment onder de last van haar verdriet kon bezwijken.

Voor zijn jongere zus Katie, de vrouw met het lange, gladde haar, had James het volgende bericht meegegeven:

Katie, ik ben zo trots op jou. Jij bent de sterkste van ons allemaal! Jij die altijd zo hard werkt en als verpleegster de mensen helpt. Zo zie ik je voor me. Ik ben zo blij dat we elkaar ge-sms't hebben vlak voor ik gevangen werd genomen. Ik hoop dat ik erbij kan zijn op je bruiloft.

Ook James' broers stonden in de keuken: Mark, John en Michael. Alle drie droegen ze een donker pak en net als James hadden ze bruine ogen, brede, donkere wenkbrauwen en een open glimlach. Daniel had het gevoel oude bekenden te ontmoeten, omdat James, die hen enorm miste, zo vaak over hen had gesproken. Ze hadden zo verlangd naar goed nieuws over hun broer, en het bericht dat hij hen had gestuurd had hun korte tijd nieuwe hoop gegeven:

Ik heb goede dagen en slechte dagen. Wanneer iemand wordt vrijgelaten zijn we daar erg dankbaar voor, maar we verlangen natuurlijk ook naar onze eigen vrijheid. We proberen elkaar moed in te spreken en elkaar kracht te schenken. We krijgen nu beter en dagelijks te eten. Er is thee, en soms koffie. Ik heb bijna al het gewicht terug dat ik vorig jaar had verloren [...] Als ik terugdenk aan de vele geweldige momenten die we als familie samen hebben gehad, waan ik me even weg uit deze gevangenis [...] Vooral wanneer ik bid voel ik me met jullie verbonden. Ik bid dat jullie sterk mogen blijven en vol vertrouwen. Wanneer ik bid, kan ik jullie voor mijn gevoel echt aanraken, zelfs in deze duisternis.

Nu er eindelijk een einde aan James' kwelling was gekomen, probeerde zijn familie haar weg uit de duisternis te vinden. Mark en zijn vrouw Kasey verwachtten hun eerste kind.

'Hij zal James Foley heten,' zei Kasey met trots over haar ongebooren zoon, terwijl ze op pantoffels in de keuken stond en over haar buik streefde.

De herdenkingsdienst zou om tien uur beginnen. Iedereen dronk zijn koffie op en trok zijn schoenen en jas aan om naar de

kerk te gaan. Kasey hield haar pantoffels aan toen ze samen met de rest van de familie naar de auto's liep. Diane wilde per se dat Daniel naast haar kwam zitten, op de achterbank. Ze pakte zijn hand en hield die stevig vast, terwijl John in stilte naar de kerk reed.

De Our Lady of the Holy Rosary-kerk in Rochester was afgeladen met familie en vrienden. Voor het altaar stond een met gele en rode bloemen omkranste foto van James Wright Foley, waarop hij stond afgebeeld met zijn charmante, scheve glimlach waarmee hij, zo wist iedereen te vertellen, zo veel succes bij de vrouwen had gehad. Aan de blik in zijn ogen kon je zien wat een innemende onruststoker hij was geweest.

Er was geen kist om in het graf te plaatsen. De laatste rustplaats van James was ergens in Syrië. Zijn familie had het niet kunnen opbrengen om te kijken naar het laatste beeld van James op deze wereld: een lichaam in een oranje gewaad, op de buik liggend in de woestijn, met de armen langs zij. Op de rug van het lichaam, tussen de schouderbladen, was het hoofd geplaatst.

De meeste media hadden de door ISIS verspreide propaganda-beelden van de moord op James niet vertoond. Daniel had de video wel gezien, maar alleen om er zeker van te zijn dat James zijn rust had gevonden. In zijn geheugen stonden genoeg andere beelden van James gegrift en het waren die beelden die hem overspoelden, terwijl hij daar recht voor zich uit zat te staren op zijn plek in een van de voorste kerkbanken. Te midden van de donkere pakken waarmee de kerk gevuld was, lichtte zijn witte shirt op als de maan in de nacht.

Hij dacht terug aan precies een jaar geleden, 18 oktober 2013, toen ze nog samen gevangen zaten. Laat op die avond had James terloops opgemerkt dat het zijn veertigste verjaardag was. Daniel en de andere gevangenen hadden hem gefeliciteerd en hem toegewenst dat hij zijn volgende verjaardag onder betere omstandigheden zou kunnen vieren.

En nu zat Daniel hier, met voor zich een foto van James, terwijl hij luisterde naar Michael die huilend sprak over een warme, lief-

hebbende broer die zich had ingezet voor een betere wereld.

‘James is gestorven voor datgene waar hij in geloofde,’ zei hij.

Daniel herkende James in Michael. Hij leunde naar voren en plaatste zijn ellebogen op zijn knieën, terwijl zijn rug onbeheersbaar schokte. De James die Michael aan de aanwezigen beschreef, was de James die hij had gekend; de James die altijd tijd had voor anderen – zelfs al wisten ze allemaal dat James zijn gevangenschap misschien niet zou overleven.

Daniel deed zijn bril af en hilde, met zijn gezicht op de kerkvloer gericht. De wanhopige jammerklacht die hem schokschouderend ontsnapte, kwam diep van binnen uit. Het was voor het eerst sinds hij in augustus van Arthur het nieuws over de dood van James had gehoord dat hij zijn emoties liet gaan. Toen hij met beide handen de tranen uit zijn ogen veegde, werden de rode littekens rond zijn polsen zichtbaar, die zich als getatoeëerde armbanden in zijn huid hadden vastgezet. Daniel zette zijn bril weer op, hief zijn hoofd en keek met rood gevlekte wangen weer naar het altaar.

‘*Happy birthday, Jim,*’ besloot de priester, waarna de aanwezigen baden voor alle vluchtelingen ter wereld en voor de Syriërs die al voor het derde jaar in oorlogsgebied leefden. De dienst eindigde met het zingen van ‘I Am the Bread of Life’.

Buiten de kerk rookte Daniel een sigaret.

‘Een kwade geest heeft zojuist mijn lichaam verlaten,’ zei hij tegen Arthur, om daarna, tegen zichzelf en tegen de herfstlucht, luid te roepen: ‘James, jij klootzak! Ik mis je! Waarom moest je nou verdomme doodgaan?’

De familie reed naar de begraafplaats. In het gras lag een platte, grijze grafsteen, omringd door rode esdoornbladeren en gele bloemen. Diane sloeg een arm om haar moeders schouder, terwijl ze in een halve cirkel rondom de steen stonden en in stilte baden. De lucht trok open en de stralen van de zon vielen op de gedenkplaats.

‘Kijk, daar is de zon. Dan wordt het dus toch nog een zonnige dag,’ reageerde Diane.

Daniel keek naar James’ grafsteen en las: ‘A man for others.’ Na

afliep van de ceremonie hield de familie als eerbetoon aan het leven van James een condoleancereceptie in de kerk. Zijn oude opas merkte op dat James was gestorven in de helderoranje kleur van het leven, terwijl zijn beul het zwarte gewaad van de duivel had gedragen.

De priester, de eerwaarde Paul, herinnerde zich een etentje bij de Foleys, op een van de laatste avonden voor James' vertrek naar Syrië. 'Ik zei tegen James dat zijn broers en zijn zus niet erg gelukkig waren met zijn beslissing om naar Syrië af te reizen, om zich opnieuw in het hol van de leeuw te wagen. "Eerwaarde, ik ga terug omdat ik de Syrische mensen hun verhaal moet laten vertellen. Ze leven onder het juk van een dictator die hen als gras vertrappt," antwoordde hij toen. Wij hebben hier eten op tafel, maar van de situatie voor de mensen in Syrië hebben we geen idee. James volgde zijn hart door daar naartoe te gaan.'

Uren achtereen stond Diane op dezelfde plek om de condoleances in ontvangst te nemen van de rij gasten die zich door de hele ruimte heen slingerde.

'God zegene jullie allemaal,' zei ze fluisterend.

De volgende ochtend kocht Daniel in een impuls een trui met daarop het motto van New Hampshire, 'Live free or die'. Van een oudere vrouw die een kleine buurtwinkel dreef, kochten Arthur en Daniel een aantal biertjes, water en koekjes, waarna ze naar de uitgestrekte bossen rondom Lake Winnepesaukee reden, waar James als kind veel tijd had doorgebracht.

Daniel trok de bordeauxrode 'Live free or die'-trui over zijn hoofd en wandelde samen met Arthur urenlang over de vochtige bospaden, dwalend tussen kale boomstammen en roodbruine bladeren. Daniel haalde diep adem. Het was hier rustig, net zo rustig als het soms in gevangenschap was geweest, of in de velden rondom Hedegård, waar hij zelf was opgegroeid. Hij wist hoe het voelde om de dood boven het leven te verkiezen. Terwijl hij daar liep tussen de bomen, met schoenen die zwaar waren van de modder die zich eraan had vastgehecht, riep hij uit: 'Van nu af aan zal dat mijn motto zijn, Arthur: *Live free or die!*'